

Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łacińską i bizantyjską

- [Wprowadzenie](#)
- [Pojęcia, wydarzenia, postacie](#)
- [Materiały źródłowe](#)
- [Wypracowanie](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: K. Pachniak, *Co średniowieczna Europa zawdzięcza muzułmanom?* Cytat za: rezerwat.muzarp.poznan.pl, s.1-3.
- Źródło: *Arabska filozofia średniowieczna*. Cytat za: *Epoki literackie. Średniowiecze*, Warszawa 2008, s.16-17.

- Źródło: *Rozwój filozofii w wiekach XII–XIII*. Cytat za: Z. Kuksewicz, *Zarys filozofii średniowiecznej*, PWN, Warszawa 1982, s. 93-94.
- Źródło: *Rozwój kultury muzułmańskiej*, [w:] R. Michałowski, *Historia powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 2012, s. 196.
- Cytat za: Dijenis Akritas. *Opowieść z kresów bizantyńskich*, przeł. i oprac. M. Borowska DiG i OBTA, Warszawa 1998, s. 72-76, 82-83, 94-97.
Z archiwum Klio TOM 1, *Od starożytności do średniowiecza, Teksty źródłowe z ćwiczeniami dla liceum i technikum*, Gdańsk 2006, s. 64-65.
- Źródło: Ibn Chaldun, *Mukaddima*, [w:] T. Kowalski, *Arabowie i Turcy. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej*, t. 25, Kraków 1923.
- Źródło: Ibn Ishak, *Życiorys wysłannika bożego*, [w:] T. Kowalski, *Arabowie i Turcy. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej*, t. 25, Kraków 1923.

Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łańską i bizantyjską

Dziedziniec z arkadami, charakterystyczny dla architektury arabskiej.
Źródło: pixabay, domena publiczna.

Niniejszy materiał pozwoli ci przygotować się do napisania wypracowania na temat podbojów arabskich i ich wpływu na cywilizację łańską i bizantyjską na podstawie kilku źródeł historycznych. W pierwszej części materiału przypominamy najważniejsze pojęcia, wydarzenia i postaci, w drugiej prezentujemy źródła, by w ostatniej poprowadzić cię krok po kroku do gotowego wypracowania.

Twoje cele

- Nauczysz się dokonywania selekcji i hierarchizacji informacji pozyskanych ze źródeł historycznych.
- Stworzysz spójną narrację historyczną związaną z podbojami arabskimi i ich wpływem na cywilizację łańską i bizantyjską w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym.
- Rozwiniesz umiejętność budowania argumentacji z uwzględnieniem różnych aspektów procesu historycznego.

Pojęcia, wydarzenia, postacie

Oto najważniejsze informacje – opisy wydarzeń, daty i postaci – które pozwolą napisać pracę pisemną dotyczącą podbojów arabskich i ich wpływu na cywilizację łacińską i bizantyjską.

Pojęcia

rekonkwista (hiszp. *reconquista* – ponowne zdobycie) – walka chrześcijan o wyparcie Maurów (wyznawców islamu) z Półwyspu Iberyjskiego, trwająca od VIII do XV w.

islam (arab. *islām* – poddanie się woli Boga) – religia monoteistyczna, druga na świecie pod względem liczby wyznawców po chrześcijaństwie; świętą księgą islamu jest Koran, a zawarte w nim objawienie ma stanowić ostateczne i niezmiennie przesłanie Allaha do ludzi;

Al-Kaba (arab. *Al-Ka'ba* – sześcian, kostka) – świątynia i sanktuarium w Mekce, najważniejsze miejsce święte islamu;

kalif (arab. *chalifa* – następca) – w islamie sunnickim tytuł następców Mahometa, czyli przywódców muzułmańskich społeczności państwowo-religijnych; pierwszym kalifem po śmierci Mahometa w 632 r. został Abu Bakr, w wyniku jego wyboru doszło do sporu o sukcesję i rozłamu wewnątrz wyznawców islamu na szyitów i sunnitów;

dżihad (arab. *ǧihād* – zmaganie, walka) – w kulturze islamu pojęcie pierwotnie oznaczające dokładanie starań i ponoszenie trudów w celu wzmocnienia wiary, by trafić do lepszego miejsca; w tradycji europejskiej termin ten często, nie do końca precyzyjnie, tłumaczy się jako „święta wojna”;

hidżra (arab. *hiğra* – emigracja, wywędrowanie) – emigracja proroka Mahometa oraz jego zwolenników z Mekki do Jasribu (Medyny);

sira (sirat) – żywot, biografia Mahometa;

Wydarzenia

Postacie

Materiały źródłowe

Polecenie 1

Zapoznaj się z poniższymi materiałami źródłowymi. Stwórz notatkę, w której zawrzesz najważniejsze informacje dotyczące tematu zajęć („Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łaacińską i bizantyjską”).

Polecenie 2

Uzupełnij swoje wnioski o istotne twoim zdaniem propozycje koleżanek i kolegów i poszereguj je od najistotniejszych do najmniej ważnych.

Materiały źródłowe

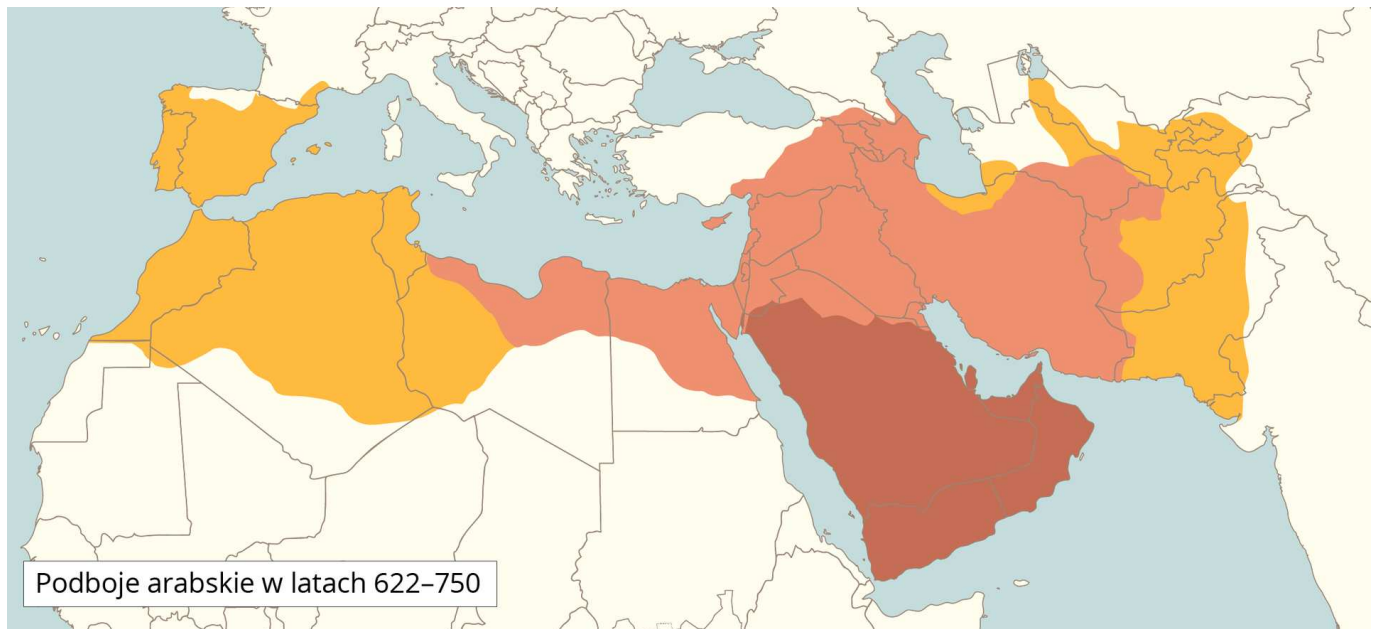
Źródło A: Ibn Chaldun (1332–1406), *Mukaddima*

Źródło: Ibn Chaldun, *Mukaddima*, [w:] T. Kowalski, *Arabowie i Turcy. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej*, t. 25, Kraków 1923.

* drugi kalif z dynastii Abbasydów panował w latach 754–775, założyciel Bagdadu.

** siódmy kalif z dynastii Abbasydów, panował w latach 813–833.

Źródło B

Podboje arabskie w latach 622–750.

Źródło: Contentplus.sp. z o.o. na podstawie Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 3.0.

Źródło C

standardowe europejskie	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
arabskie	٠	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩
wschodnio-arabskie	٠	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩
dewanagari	०	१	२	३	४	५	६	७	८	९

Etniczne warianty dziesiętnych cyfr arabsko-indyjskich.

Źródło: *Cyfry arabskie*, Wikipedia.org, domena publiczna.

Źródło D: Ibn Ishak, *Życiorys wysłannika bożego*

Źródło: Ibn Ishak, *Życiorys wysłannika bożego*, [w:] T. Kowalski, *Arabowie i Turcy. Teksty źródłowe do nauki historii w szkole średniej*, t. 25, Kraków 1923.

* mieszkańcy Mekki z plemienia Kurajsz.

** tzn. w Medynie.

Źródło E: Dijenis Akritas. *Opowieść z kresów bizantyńskich*

Dijenis Akritas – bizantyjski epos bohaterski, zdaniem badaczy powstał w X–XI w.; opiewa miłość tytułowego bohatera Dijenisa Akritasa (syna Greczynki i arabskiego emira, obrońcy pokoju w Bizancjum) do Eudokii, a także jego przygody i bitwy staczone z muzułmanami i paladynami.

Źródło: Dijenis Akritas. *Opowieść z kresów bizantyńskich*, przeł. i oprac. M. Borowska DiG i OBTA, Warszawa 1998, s. 72-76, 82-83, 94-97

Z archiwum Klio TOM 1, *Od starożytności do średniowiecza, Teksty źródłowe z ćwiczeniami dla liceum i technikum*, Gdańsk 2006, s. 64-65.

1 Romania – Bizancjum, kontynuatorka tradycji Rzymu.

2 Kraj Herakla – okolice Heraklei Pontyjskiej w Kapadocji (Azja Mniejsza).

3 Panormos – Palermo lub Mekka.

4 Protostrator – wysoka, nadzwyczajna godność na dworze bizantyjskim.

Źródło F: Rozwój kultury muzułmańskiej

Źródło: *Rozwój kultury muzułmańskiej*, [w:] R. Michałowski, *Historia powszechna. Średniowiecze*, Warszawa 2012, s. 196.

Źródło G: Co średniowieczna Europa zawdzięcza muzułmanom?

Źródło: K. Pachniak, *Co średniowieczna Europa zawdzięcza muzułmanom?* Cytat za: rezerwat.muzarp.poznan.pl, s.1-3.

Źródło H: Arabska filozofia średniowieczna

Źródło: *Arabska filozofia średniowieczna*. Cytat za: *Epoki literackie. Średniowiecze*, Warszawa 2008, s.16-17.

*VIII–XV w.

Źródło I: Rozwój filozofii w wiekach XII–XIII

Źródło: *Rozwój filozofii w wiekach XII–XIII*. Cytat za: Z. Kuksewicz, *Zarys filozofii średniowiecznej*, PWN, Warszawa 1982, s. 93-94.

Źródło J: Pałac Normanów w Palermo

Źródło: Effems, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 4.0.

Wypracowanie

Opisz przebieg podbojów arabskich i ich wpływ na cywilizację łacińską i bizantyjską.

W pracy wykorzystaj materiały źródłowe i informacje zawarte na poprzednich stronach, a także wiedzę własną.

Ćwiczenie 1

Sformułuj wstęp wypracowania, uwzględniając następujące elementy:

- odniesienie do tematu pracy: podboje arabskie miały duży wpływ na Bizancjum i Europę Zachodnią,
- określenie ram czasowych.

Ćwiczenie 2

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- początki islamu: postać Mahometa,
- hidżra (arab. *hiğra* – emigracja, wywędrowanie) – ucieczka z Mekki do Medyny,
- Koran – objawiony przez Allaha.

Ćwiczenie 3

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- odwołanie do źródła D: obietnice i groźby Mahometa.

Ćwiczenie 4

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- zjednoczenie Arabów przez Mahometa,
- śmierć proroka,
- Mekka głównym ośrodkiem islamu,
- odwołanie do źródła B.

Ćwiczenie 5

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- podboje kalifów prawowiernych – przyczyny sukcesów arabskich,
- odwołanie do źródła B,
- długofalowe skutki podbojów arabskich.

Ćwiczenie 6

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- podboje (odwołanie do źródła B),
- inwazja na Europę Zachodnią.

Ćwiczenie 7

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- odwołanie do źródła A,
- tolerancja, niskie podatki.

Ćwiczenie 8

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- wymiana kulturowa ze światem chrześcijańskim za rządów Abbasydów,
- rozwój nauki,
- odwołanie do źródła C – liczby arabskie.

Ćwiczenie 9

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu.

Inne osiągnięcia Arabów w dziedzinie kultury i nauki:

- papier,
- tkactwo,
- medycyna,
- filozofia (źródła H oraz I).

Ćwiczenie 10

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- strefy intensywnych kontaktów chrześcijaństwa i islamu: Hiszpania, południowa Italia (w szczególności Sycylia),
- znaczenie dworu normńskiego na Sycylii i innych ośrodków na wyspie (nawiązanie do źródła G oraz I),
- handel lewantyński.

Ćwiczenie 11

Sformułuj rozwinięcie według poniższego planu:

- długofalowy efekt podbojów arabskich: krucjaty i rekonkwista.

Ćwiczenie 12

Sformułuj zakończenie według poniższego planu.

Podsumowanie i wnioski:

- pozytywny wpływ na Europę Zachodnią, nawiązanie do źródła J

- negatywny wpływ na Bizancjum – pośrednictwo między Europą a innymi kulturami.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia

Temat: Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łańską i bizantyjską

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Tworzenie narracji historycznej. Uczeń:

- 1) tworzy narrację historyczną w ujęciu przekrojowym, jak i problemowym;
- 2) dostrzega problem i buduje argumentację, uwzględniając różne aspekty procesu historycznego;
- 3) dokonuje selekcji i hierarchizacji oraz integruje informacje pozyskane z różnych źródeł wiedzy;

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń:

- 2) wyjaśnia genezę islamu i charakteryzuje główne zasady tej religii;
- 3) przedstawia główne kierunki ekspansji arabskiej;
- 4) opisuje charakterystyczne cechy kultury arabskiej i rozpoznaje jej najważniejsze osiągnięcia.

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

V. Bizancjum i świat islamu. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

2) charakteryzuje etapy ekspansji Arabów i ocenia ich politykę wobec ludności podbitej;

3) wyjaśnia wpływ cywilizacji islamskiej na cywilizację łacińską i bizantyjską.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- uczy się dokonywania selekcji i hierarchizacji informacji pozyskanych ze źródeł historycznych;
- tworzy spójną narrację historyczną związaną z podbojami arabskimi i ich wpływem na cywilizację łacińską i bizantyjską w ujęciu zarówno przekrojowym, jak i problemowym;
- rozwija umiejętność budowania argumentacji z uwzględnieniem różnych aspektów procesu historycznego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łacińską i bizantyjską”. Prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Pojęcia, wydarzenia, postacie” tak, aby podczas lekcji mogli w niej aktywnie uczestniczyć i wykonywać polecenia.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel wyświetla temat i cel lekcji. Podkreśla, że uczniowie będą pracować nad wypracowaniem opartym na materiałach źródłowych. Zapowiada, że przećwiczą pracę z materiałami źródłowymi i różnymi typami poleceń, a także kolejne kroki w pisaniu wypracowania.
2. Raport z przygotowań. Nauczyciel za pomocą dostępnego w panelu użytkownika raportu sprawdza przygotowanie uczniów do lekcji, m.in. kto zapoznał się z udostępnionym e-materiałem. Poleca uczniom przygotować w parach pytania z nim związane. Czego uczniowie chcą się dowiedzieć? Co ich interesuje w związku z tematem lekcji? W ten sposób wspólnie ustalają obowiązujące uczniów kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Praca z tekstem. Jeżeli przygotowanie uczniów do lekcji jest niewystarczające, nauczyciel prosi o indywidualne zapoznanie się z treścią sekcji „Pojęcia, wydarzenia, postacie”. Każdy uczestnik zajęć, podczas cichego czytania, wynotowuje najważniejsze kwestie poruszone w tekście.
2. Praca z multimediami („Materiały źródłowe”). Nauczyciel prosi wybranego ucznia o przeczytanie polecenia 1: „Zapoznaj się z poniższymi materiałami źródłowymi. Stwórz notatkę, w której zawrzesz najważniejsze informacje dotyczące tematu zajęć („Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łacińską i bizantyjską”)”. Poleca uczniom, aby podzielili się na 4-osobowe grupy i opracowali w nich odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie się do niej ustosunkowują. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia odpowiedzi.
3. Uczniowie wykonują samodzielnie wskazane przez nauczyciela ćwiczenia 1 i 2: opracowują wstęp wypracowania, określając ramy czasowe i stawiając tezę o dużym wpływie podbojów arabskich na Bizancjum i Europę Zachodnią, a następnie formułują rozwinięcie, nawiązując do postaci Mahometa oraz jego ucieczki do Medyny. Następnie wykonują kolejne, wskazane przez nauczyciela, ćwiczenia (od 3 do 12) w różnych układach: samodzielnie, następnie w parach lub grupach, a na koniec wspólnie. Uczniowie omawiają poprawność wykonanych ćwiczeń, nauczyciel uzupełnia w razie konieczności informacje.

4. Wybrane osoby czytają przygotowane podczas lekcji wypracowania. Wspólnie z nauczycielem omawiają prace i je oceniają. Nauczyciel udziela uczniom informacji zwrotnej.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel poleca wybranemu uczniowi albo uczennicy (może być także ochotnik) podsumowanie lekcji „Podboje arabskie i ich wpływ na cywilizację łacińską i bizantyjską”. Pyta, który element był dla uczniów trudny i dlaczego. Prosi jedną osobę o podsumowanie pracy.
2. Na zakończenie nauczyciel omawia przebieg zajęć, dokonuje oceny przedstawionej pracy (lub prac).

Praca domowa:

1. W jaki inny sposób możesz napisać wypracowanie na zadany temat? Zaproponuj alternatywną wersję wypracowania.
2. Nauczyciel może rozdać przykładowy temat wypracowania (np. z wcześniejszych egzaminów) i poprosić o jego wykonanie w domu.

Materiały pomocnicze:

- *Wielka historia świata*. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.
- Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.
- E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011.
- Wybór tekstów źródłowych do wskazanej epoki.

Wskazówki metodyczne:

Informacje z sekcji „Materiały źródłowe” mogą być wykorzystane w trakcie lekcji do pracy uczniów w parach lub samodzielnie. Cały materiał może być wykorzystany do realizacji zajęć metodą odwróconej klasy. W szkole następuje czytanie i ocena koleżeńska opracowań uczniów.